

2024-12-10

Dnr: 5.2.1- 2024-2102

Klimat- och näringslivsdepartementet

kn.remissvar@regeringskansliet.se

kn.nm@regeringskansliet.se

Remissvar promemoria Strandskyddet vid små sjöar och smala vattendrag KN2024/02252

Bakgrund

Sametinget i Sverige är både en statlig myndighet och ett folkvalt samiskt parlament med syfte att förbättra och tillse att samernas möjligheter som urfolk att bevara och utveckla sin kultur främjas. Sametingets uppgift är att medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas, däribland renskötselns intressen, vid utnyttjandet av mark och vatten.

Promemorian

Huvudförslaget i promemorian är att strandskydd som huvudregel inte ska gälla vid insjöar som är en hektar eller mindre och inte heller vid sådana sträckor av ett vattendrag som är två meter eller smalare.

Sametingets sammanfattande synpunkter

Sametinget avstyrker promemorians förslag:

Promemorians förslag leder till minskad omfattning av det generella strandskyddet vilket bedömes leda till negativa konsekvenser för djur- och växtliv på land och vatten. Den allmänrättsliga tillgängligheten får även konsekvenser när områden gränsande till strandlinjerna inte längre kommer att omfattas av strandskydd. Det tas upp att redan en liten påverkan just på vattenmiljön i en liten insjö eller smalt vattendrag många gånger kan vara känsligare för påverkan på grund av sin ringa storlek. Ett litet ingrepp då kan leda till stor negativ påverkan på växt- och djurlivet. Förändringar i avrinningsområden kan ge konsekvenser nedströms med förändrad hydrologi och risk för förorening och grumling.

Promemorian tar också upp att strandskyddet är relevant för flera av miljö kvalitetsmålen och generationsmålet. Utvecklingen för miljö kvalitetsmålet Ett rikt djur- och växtliv är negativ i samtliga län.

Exploatering av tidigare strandskyddade miljöer ökar och det blir försämrade möjligheter till friluftsliv.

Sametinget delar inte promemorians slutsats att föreslagna ändringar endast har en mindre betydelse för att nå de av riksdagen beslutade målen eftersom strandskyddet vid vatten av storleksordningen i förslaget redan är upphävt i ungefär hälften av länen.

Sametingets synpunkter är att

7 kap. 13, 14, 18, och 18 f §§ miljöbalken ska kvarstå.
7 kap. 18 i § miljöbalken ska inte införas.

2.1.1 Strandskyddet och dess syften

Syftet med strandskydd är att långsiktigt trygga allemansrätten och indirekt naturmiljön, ekologiskt skydd och det rörliga friluftslivet men därför inte inkräkta på pågående markanvändning. Det framgår av förarbetsuttalanden att även små bäckar och tjärnar omfattas generellt sett av strandskydd. Allemansrätten nämns i miljöbalken enbart i strandskyddslagstiftningen.

Syftet med promemorians förslag är främst att det ska underlätta för bebyggelse och företagande i attraktiva områden.

2.1.3 Upphävanden

Länsstyrelsen får redan besluta om att upphäva strandskydd vid en liten sjö eller ett litet vattendrag och där områdets betydelse för att tillgodose strandskyddets syften är liten. Det finns även regler i 7 kap. miljöbalken (MB) för upphävande av strandskydd om det är uppenbart att området saknar betydelse för att tillgodose strandskyddets syften. Samt regler i plan- och bygglagen eller speciallagstiftningar.

Dispens och undantag från strandskydd

Enligt förarbetena ska det vara en långsiktig ekonomisk påverkan i ett regionalt eller lokalt perspektiv att få dispens (7 kap. 18 e § MB). Det är inte en grund för dispens från strandskydd att strandnära läget är en fördel för en enskilds ekonomiska förhållanden. Sametinget anser att det är bra att när det föreligger särskilda skäl för att kunna få dispens från strandskyddet.

I undantagsbestämmelse från strandskydd, 7 kap. 16 § 1. MB finns t.ex. förbud för bostadsändamål.

Undantagsbestämmelser (7 kap. 17 § MB) från strandskyddsförbudet gäller areella näringar med renskötelsen vilket sammanfaller med den grundlagsstadgade renskötelsen vilken

regleras genom rennäringslagen (1971:437). Enligt 1 kap. 2 § RF ska det samiska folkets möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv främjas. Genom promemorians förslag skulle hinder kunna uppstå att bedriva traditionell naturbetesbaserande renskötselns. De små sjöarna och vattendragen som åsyftas i förslaget ligger ofta i områden och flyttleder av riksintresse enligt 3 kap. 5 § MB. Inom samebyarnas året-runt-marker får inte vid markanvändningen vidtas åtgärder som medför avsevärd olägenhet för renskötselns (30 § RNL). Om det inte följer av förordnande enligt 26 § RNL som gäller expropriation, vilket vi inte anser att strandskyddsbestämmelser skulle vara en grund för när det gäller att tillgodose bostadshus i attraktiva lägen.

5.5 Konsekvenser för enskilda och företag

Promemorians bedömning är att enskilda fastighetsägare får lättare att bebygga och på annat vis förfoga över sin fastighet. Vidare att byggföretag samt företag inom besöksnäring och turism kan påverkas positivt. Samiska turistföretag skulle kunna dra nytta av att det inte behövs ansökas om dispens för strandskydd men för den samiska kulturen väger det tyngre att möjligheterna för renskötselns främjas eftersom renskötselns är den som bär upp kulturens vidmakthållande och utveckling.

I promemorian bedöms att företag som för sin verksamhet är beroende av attraktiva orörda strand- och vattenmiljöer får en negativ påverkan.

Exploatering av tidigare strandskyddade miljöer ökar och det blir försämrade möjligheter till friluftsliv.

5.6 Konsekvenser för miljön och påverkan på strandskyddets syfte

Promemorians förslag leder till minskad omfattning av det generella strandskyddet vilket bedömes leda till negativa konsekvenser för djur- och växtliv på land och vatten. Den allmänrättsliga tillgängligheten får även konsekvenser när områden gränsande till strandlinjerna inte längre kommer att omfattas av strandskydd. Det tas upp att redan en liten påverkan just på vattenmiljön i en liten insjö eller smalt vattendrag många gånger kan vara känsligare för påverkan på grund av sin ringa storlek. Ett litet ingrepp då kan leda till stor negativ påverkan på växt- och djurlivet. Förändringar i avrinningsområden kan ge konsekvenser nedströms med förändrad hydrologi och risk för förorening och grumling. Promemorian anser att det kan mildras genom att länsstyrelsen kan besluta om att skyddsvärda områden ska omfattas av strandskydd.

Promemorian tar också upp att strandskyddet är relevant för flera av miljö kvalitetsmålen och generationsmålet. Utvecklingen för miljö kvalitetsmålet Ett rikt djur- och växtliv är negativ i samtliga län. Miljö kvalitetsmålet Levande sjöar och vattendrag har en positiv utveckling i fem län, Norrbotten, Västerbotten, Jämtland, Kronoberg och Västra Götaland. Andelen strandlinje som är påverkad har ökat enligt indikator. Promemorians slutsats är att föreslagna ändringar endast har en mindre betydelse för att nå de av riksdagen beslutade målen eftersom strandskyddet vid vatten av storleksordningen i förslaget redan är upphävt i ungefär hälften av länen.

Det samiska nyttjandet av land och vatten bidrar till att uppnå Sveriges miljömål *En storslagen fjällmiljö, Levande skogar, Myllrande våtmarker, Levande sjöar och vattendrag* samt *Ett*

rikt djur och växtliv. En sammanställning av vetenskaplig litteratur har visat att det finns flera positiva effekter av renbete på biologisk mångfald och att en minskning av renbete kan få långtgående negativa konsekvenser för fjällens biologiska mångfald.¹ Miljökvalitetsmålet *Storslagen fjällmiljö* omfattar även skogsmiljöer med höga natur- och/eller kulturmiljövärden².

Konsekvenser för allemansrätten

Konsekvensen av förslaget skulle kunna urholka syftet med grundlagsskyddet för allemansrätten i 2 kap. 15 § st. 4, RF; *Alla ska ha tillgång till naturen enligt allemansrätten oberoende av vad som föreskrivits ovan*- (2 kap 15 § st. 1-3 RF). Om skyddade marker som strandskydd minskar och ersätts av byggnader med strandnära lägen minskar tillgängligheten för friluftslivet.

Konsekvenser för naturrestaureringsförordningen

EU:s förordning om restaurering av natur är beslutad med bindande mål för restaurering av ekosystem, arter och naturtyper i havet, sötvatten och på land. Syftet är att den biologiska mångfalden i EU ska öka genom att återställa skadade ekosystem. Att i det läget införa att strandskydd inte ska gälla vid insjöar som är en hektar eller mindre eller sträckor av vattendrag som är två meter samt tre meter breda vattendrag i anslutning till vattendrag om tre meter motverkar syftet med naturrestaureringsförordningen.

I Sametingets yttrande har enhetschef Eli Larsdotter beslutat efter föredragning av samhällsplanerare Laila Öberg, avdelningen för samiska näringar.

¹ *Ájddo – reflektioner kring biologisk mångfald i renarnas spår, En kunskapssammanställning om renar och renbete*, CBM:s skriftserie nr 68, 2012, Sametinget, Kiruna & Centrum för biologisk mångfald, Uppsala, Håkan Tunón

² Miljömålspropositionen (2004:05/150)